

Балансовий метод застосовується для прогнозування кон'юнктури деяких ринків сировини органічного походження. Суть цього методу полягає в складанні балансу попиту і пропозиції. Прогнозні оцінки зміни ринкової кон'юнктури дають можливість країнам і фірмам повніше реалізувати свої стратегічні цілі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дворник О. А. *Міжнародна торгівля послугами: тенденції та перспективи розвитку* / О. А. Дворник // *Зовнішня торгівля: право та економіка*. – 2008. – № 3. – С. 40–442.
2. *Міжнародні економічні відносини : Сучасні міжнародні економічні відносини: Підручник для студ. екон. вузів і фак.* / А. С. Філіпенко та ін.. – К.: Либідь, 2010. – 256 с.
3. Матвєєва В. *Деякі аспекти зовнішньої торгівлі України в контексті євроінтеграції* / В. Матвєєва // *Журнал європейської економіки*. – 2007. – Т 6. – № 3. – С. 280–293.

ОКСАНА ШВЕЦЬ

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Ліщинський І. О.

КЛАСТЕРИ ЯК НОВА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

Концепція кластеру як нової форми організації економічного простору заснована на узгодженні інтересів і співробітництві різних агентів, а не тільки на їх конкуренції, злиттях і поглинаннях, протистоїть конкурентно-олігархічній парадигмі в сучасній економіці. Кластер як нова форма організації економічного простору компенсує зростаючий в умовах глобалізації рівень невизначеності соціальних та економічних процесів, створює специфічний інформаційний простір, який формує економічних суб'єктів з новими мотиваціями, розвиває багатовимірність економічного простору.

Основою розвитку теорії кластерів є ціла група досліджень, які доцільно розділити на два блоки:

- до першого блоку належать теорії, що досліджують феномен кластероутворення з точки зору традиційного регіонального підходу до економіки міст. Дані теорії визначають у якості найважливішого чинника формування кластерів зовнішні ефекти, пов'язані з масштабами виробництва. До таких належать теорії представлені в працях І. Г. фон Тюнена, В. Лаундхарта, М. Вебера, О. Льюша, А. Сміта, Д. Рікардо, Е. Хекшера та Б. Оліна, М. Вебера, Ф. Ліста, С. Коена, П. М. Савицького, У. Ізарда, Й. Шумпетера;

- другий блок представлений групою теорій, які досліджують внутрішні фактори розвитку кластерів, тобто загальні переваги міст-агломерацій, що утворюються від розвитку кластерів на територіях присутності. Це економічні теорії урбанізації. Основи кластеризації економіки, у тому числі на регіональному рівні, представлені в роботах М. Енрайт, С. Розенфельда, П. Потье, А. Арзуманяна, О. Варги, М. Максимової, Ю. Шишкова, М. Войнаренко, С. Соколенко, С. Раєвського, Ю. Винокурової, Н. Лариної, І. Пилипенко, А. Гранберга та інших.

На підставі визначень, сформульованих даними авторами, можна виділити два центральних елементи у кластерах:

1. фірми в кластері повинні бути пов'язані деяким способом. Зв'язки є вертикальними (ланцюги купівель і продажів) і горизонтальними (додаткові вироби і послуги, використання подібних спеціалізованих витрат, технологій або інститутів та інші зв'язки). Крім того, більшість цих зв'язків долучають соціальні відносини та можуть нести вигоди для задіяних фірм;

2. кластери – географічно близькі групи взаємопов'язаних компаній.

Спільне розташування компаній сприяє формуванню та збільшенню переваг, які створюють вартість, що є результатом мережі взаємодій між фірмами.

Отже, кластером є географічна концентрація взаємопов'язаних підприємств, спеціалізованих постачальників послуг (включаючи транспортні, інформаційні, дослідницькі, маркетингові, юридичні, фінансові тощо), існуючих або характерних для даного регіону.

Поняття економічного кластера в науковий обіг запровадив наприкінці ХХ ст. М. Портер, який обґрунтував, що конкурентоспроможність підприємства багато в чому визначається конкурентоспроможністю його економічного оточення, конкурентоздатні галузі не розповсюджуються рівномірно по всій економіці країни, а об'єднуються у так звані кластери [26; 25].

Загалом можна констатувати, що процес створення кластера є складним (див. рис. 1). Побудова кластера пов'язана з необхідністю об'єднати в рамках однієї особливої зони виробничі бізнес-проекти в конкретній технологічній області, фундаментальні розробки і сучасні системи проектування нових продуктів і підготовку виробництва цих продуктів.

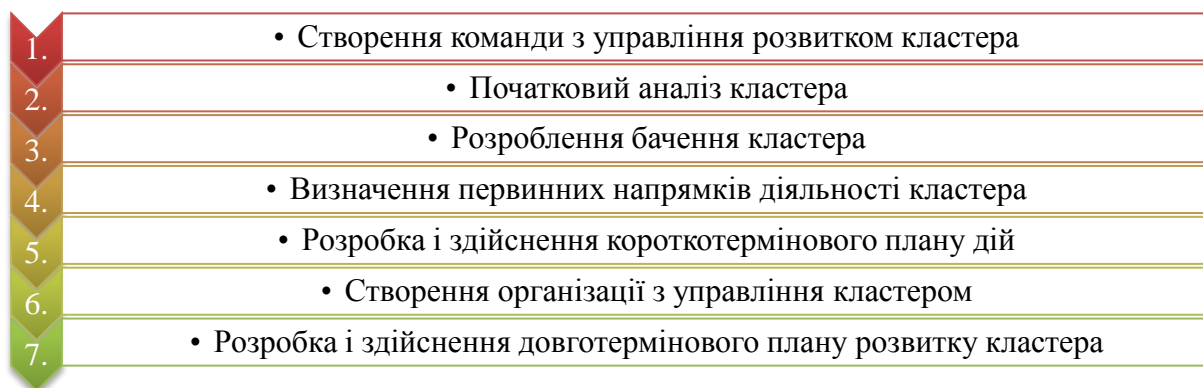

Рис. 1. Процес створення кластера

У зв'язку з цим, актуалізуючи питання кластера як ефективно функціонуючого елемента суспільної системи, керівники територіального управління і власники сучасних підприємств повинні усвідомлювати, що успіх кластерних об'єднань залежить не тільки від наявності сировини, доступних інвестицій і ефективних технологій, але може бути забезпечений за рахунок використання нових технологій управління. Однією з таких технологій є організація управління розвитком кластера за допомогою спеціально створеного колективу – високоефективної команди управлінців, які зможуть керувати кластерами та узгоджувати діяльність влади, науки і виробництва.

Численні наукові дослідження обґрунтовують позитивний синергетичний ефект кластеризації в економічному розвитку та продуктивності регіонів. Проте існують наукові праці, у яких вчені доходять висновку, що кластери не є неодмінною умовою успішного функціонування регіонів як суб'єктів конкуренції на міжнародному рівні [16, с. 7-8], тобто вони не завжди можуть бути ефективними. На нашу думку, це зумовлено тим, що ефективність кластерів пов'язана з дією комплексу чинників, які мають важливе значення для їх функціонування та повинні еволюціонувати до певного рівня, наприклад культура ведення бізнесу, реалізація людського капіталу, якість менеджменту, співробітництво та ін. Можливо, у зв'язку з їх «незрілістю» у світовій практиці існує багато кластерів, які не досягли успіху і не мають суттєвих конкурентних переваг. Тому в кожному конкретному випадку необхідний індивідуальний підхід до визначення технологій формування таких утворень у регіоні.

Згідно з висновками вчених [10, с. 3], кластер повинен мати такі ознаки:

- наявність підприємства-лідера, що визначає довгострокову спільну стратегію регіональної економічної системи;
- територіальна локалізація основної маси суб'єктів господарювання – учасників кластерної системи;
- стійкість стратегічних міжнародних господарських зв'язків у рамках кластерної системи, включаючи її міжрегіональні та міжнародні зв'язки;
- наявність спільних корпоративних систем управління, бізнес-процесів, централізованого контролю та аналізу.

Остання ознака, на нашу думку, є особливо важливою для визначення кластера як окремого суб'єкта економіко-соціальних відносин, вона відображає ступінь готовності

учасників кластерного утворення до довготривалих партнерських відносин та свідчить про розвиток їх взаємодії, що є основою кластера.

Отже, практика показує, що регіони, де утворюються кластери, лідирують в економіці держави. Найважливішим показником діяльності кластерів є їх висока конкурентоспроможність. Так, внаслідок успішної комбінації конкуренції та кооперації об'єднання в одних сферах допомагають успішно вести конкуренту боротьбу в інших [9].

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

- закордонний досвід використання кластерного підходу стосовно до управління розвитком території носить багатоманітний характер;

- розглядаючи практику застосування кластерного підходу в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються, необхідно відзначити, що відсутні єдині загальноприйняті, універсальні підходи та схеми створення та розвитку кластерів;

- кожна держава розробляє власні підходи до створення кластерів та їх управлінню, а відповідно по-своєму організовує діяльність державних органів, відповідальних за реалізацію національної стратегії конкурентоспроможності території;

- незважаючи на те, що дослідники виділяють досить велику кількість кластерних утворень на території України, більшість із них носять формальний характер;

- ураховуючи необхідність прискорення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності регіонів України, одним з основних напрямків сприяння розвитку кластерів має стати удосконалення нормативно-правової бази державного регулювання інноваційної діяльності;

- розширення можливих джерел фінансування кластерів, якими можуть бути кошти місцевих бюджетів, кошти венчурних фондів, інвестиції підприємств та організацій, у тому числі міжнародних, а також кошти фінансових установ – учасників кластерів.

Ураховуючи, що на сьогодні певною мірою сформовані теоретичні основи формування кластерів, подальші дослідження у цьому напрямі мають стосуватись практичних аспектів розвитку кластерних утворень в Україні, що найкраще може бути розкрито на прикладі конкретних територій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Портер М. *Международная конкуренция* / М. Портер ; [под ред. и с предисл. В. Д. Щетинина]. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.

2. *Посібник з кластерного розвитку. В рамках проекту ЄС «Послуги підтримки МСП в пріоритетних регіонах».* EuropeAid /121495/C/SV/UA. GFA Consulting Group, Державний комітет України з регуляторної політики та підприємництва (ДКРП). – К., 2006. – 38 с.

3. Sepic D. *The regional competitiveness: some notions* / D. Sepic. – М. : Russian-European Centre for Economic Policy (RECEP), 2005. – 39 p.

4. Родионова Л. Н. *Кластеры как форма интеграции инвестиционных ресурсов* / Л. Н. Родионова, Р. Ф. Хайруллин // *Нефтегазовое дело: электрон. науч. журн.* – 2006. – Вып. 1. – Режим доступа : http://www.ogbus.ru/authors/Rodionova/Rodionova_4.pdf.

5. Гончаров В. М. *Адаптаційний потенціал кластерів АПК [Електронний ресурс]* / В. М. Гончаров, Л. В. Мартинова // *Відповідальна економіка.* – 2012. – Вып. 4. – С. 113–115.